

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่า
และเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับพฤติกรรมการเลี้ยงลูก
ด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก

The Relationship between Self-efficacy, Self-esteem,
Attitude Toward Breastfeeding and Breastfeeding Behaviors
in the First-time Teenage Postpartum Mothers

มาลีวัล เลิศสาครศิริ* สาลี แซ่เป้**

Maleewan Lertsakornsiri* Saly Saibae**

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนาแบบวิเคราะห์ความสัมพันธ์นี้ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก โรงพยาบาลเลิดสิน จำนวน 80 คน เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล การรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่ผ่านการตรวจความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน หาค่าดัชนีความตรงของแบบสอบถามทั้งหมด ยกเว้นข้อมูลส่วนบุคคลได้เท่ากับ .80 และค่าความเที่ยงได้เท่ากับ .81, .85, .78 และ .89 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 3.78 อยู่ในระดับดี การรับรู้สมรรถนะของตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .335$ และ $.306$) ตามลำดับ แต่เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก

จากผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่นหลังคลอดมีการรับรู้สมรรถนะของตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อเพิ่มพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่า เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มารดาวัยรุ่นหลังคลอด

* รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

** หัวหน้าแผนกสูติกรรม หลังคลอด โรงพยาบาลเลิดสิน

ABSTRACT

This correlational descriptive research aimed to examine the relationship between self-efficacy, self-esteem, attitude toward breastfeeding and breastfeeding behaviors in the first-time teenage postpartum mothers. The samples were 80 of the first-time teenage postpartum mothers at the Lerdsin Hospital. *The samples were selected by purposive sampling.* The research tools were questionnaires consisting of personal data, self-efficacy, self-esteem and attitude toward breastfeeding, and breastfeeding behaviors. The questionnaires, except personal data were validated by three experts. Its content validity index (CVI) of the questionnaires were equal value of .80 and its reliability were .81, .85, .78 and .89, respectively. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product moment correlation coefficient.

The results indicated that the first-time teenage postpartum mothers had the average scores of breastfeeding behaviors was at good level. (3.78) The self-efficacy, self-esteem in breastfeeding were statistically significant at the positive moderate relationship with breastfeeding behaviors at $p < .01$ ($r = .335$ and $.306$, respectively). However, the attitude toward breastfeeding was not related with breastfeeding behaviors.

This study suggests that the important keys were promoting self-efficacy and self-esteem in order to increase effective breastfeeding behaviors.

Keywords : Self-Efficacy, Self-Esteem, Attitude Toward Breastfeeding, Breastfeeding Behaviors, Teenage Postpartum Mothers

* Associate professor, Faculty of Nursing, Saint Louis College

** Head of Postpartum ward, Lerdsin Hospital

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นวิธีการให้อาหารสำหรับทารกที่ดีที่สุด ทำให้ทารกมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย สมอองและจิตใจ ทำให้อารมณ์ดี เซาว์ปัญญาดี องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund: UNICEF) ให้คำรับรองในเรื่องประโยชน์ของนมแม่ จึงแนะนำให้แม่ทั่วโลกเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน เพราะเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับทารกเพื่อพัฒนาสุขภาพ หลังจากนั้นจึงเริ่มอาหารเสริมตามวัยควบคู่กับนมแม่จนลูกอายุ 2 ปีหรือมากกว่านั้น¹ และที่ได้กำหนดสัญลักษณ์ 1-6-2 (นมแม่ 1 ชั่วโมงแรกหลังเกิด นมแม่อย่างเดียว 6 เดือน และนมแม่ต่อเนื่องหลัง 6 เดือน ร่วมกับอาหารตามวัยจนถึง 2 ปี) ถึงแม้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อทั้งมารดาและทารกก็ตาม แต่ก็ยังพบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวมีจำนวนน้อยสำหรับประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยกระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายที่ชัดเจนในการดำเนินตามโครงการโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่-ลูก (Baby-friendly Hospital Initiative) กำหนดบันได 10 ขั้น สู่อำนาจสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (Ten Steps to Successful Breastfeeding) ยึดเป็นแนวปฏิบัติ มีโรงพยาบาลมากกว่า 20,000 แห่ง ใน 156 ประเทศทั่วโลกที่ได้รับการรับรองมาตรฐานโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่-ลูก และปฏิบัติตามบันได 10 ขั้น สู่อำนาจสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่² นอกจากนี้ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 สถิติของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้วางเป้าหมายให้ทารกร้อยละ 50 ได้รับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จนครบ 6 เดือน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มีนโยบายปกป้อง ส่งเสริม และสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (protect, promote, and support breastfeeding) ที่สอดคล้องกับนโยบายขององค์การอนามัยโลก อย่างไรก็ตามจากการสำรวจอนามัยเจริญพันธ์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2552 พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในช่วง 6 เดือนแรกหลังคลอดของประเทศไทยมีเพียงร้อยละ 15.1 ซึ่งเป็นอัตราต่ำอยู่ในอันดับที่ 3 ของประเทศในแถบเอเชียรองจากประเทศเวียดนามและสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ในขณะที่ค่าเฉลี่ยทั่วโลกอยู่ที่ร้อยละ 36.8 และประเทศที่มีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในช่วง 6 เดือนแรก สูงที่สุดคือประเทศกัมพูชามากถึงร้อยละ 73.52³ ปัจจุบันอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากข้อมูลรายงานการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS 5th by UNICEF พ.ศ.2558-2559) พบว่า มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวถึง 6 เดือนมีร้อยละ 23 มารดาที่สามารถให้นมแม่ได้ถึง 1 ปีมีร้อยละ 33 มารดาที่สามารถให้นมลูกได้ถึง 2 ปีมีอัตราร้อยละ 16⁴

ในประเทศไทยพบอัตราการมีบุตรของสตรีอายุต่ำกว่า 20 ปีมีแนวโน้มสูงขึ้น การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับอัตราการเกิดมีชีพในมารดาในกลุ่มอายุอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่รวมทั้งระยะเวลาในการให้นมของมารดาวัยรุ่นสั้นกว่ามารดาในกลุ่มที่มีอายุมากกว่า โดยพบว่ามีมารดาวัยรุ่นเพียงร้อยละ 17 เท่านั้นที่ให้นมแม่ต่อเนื่องจนถึง 6 เดือน⁵ ซึ่งปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยังเกิดอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มมารดาวัยรุ่นและมารดาที่มีบุตรคนแรก โดยมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรกจัดเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างมาก⁶ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ไม่มีความพร้อมในวุฒิภาวะ

ด้านต่างๆ เป็นวัยที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยแห่งการค้นหาเพื่อสร้างความเป็นตัวของตัวเอง ต้องการอิสระ ยึดความ ต้องการของตนเองเป็นศูนย์กลาง อยู่ในช่วงศึกษาเล่าเรียน ยังไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เมื่อพบปัญหาต่างๆ จากการขาดการเตรียมความพร้อมในการเป็นมารดา จากวุฒิภาวะที่เปลี่ยนแปลงสถานะจากวัยรุ่นมาเป็นมารดาที่มีความรับผิดชอบมากขึ้น ขาดความมั่นใจในตนเองที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทำให้มารดาเหนื่อย พักผ่อนไม่เพียงพอ และรู้สึกไม่สุขสบายจากเต้านมคัดตึง เจ็บหัวนมขณะให้ลูกดูดและอายุในการที่จะให้ลูกดูดนมในที่สาธารณะมีความวิตกกังวล ขาดความมั่นใจในตนเอง คิดว่ามีน้ำนมน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการของทารก ทำให้มารดาวัยรุ่นมองการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นอุปสรรคหรือปัญหาต่อตัวเองอย่างมาก ไม่พึงพอใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงทำให้มารดาวัยรุ่นหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ต้องการเลี้ยงทารกด้วยนมผสมแทน⁷

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ประสบความสำเร็จเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายอย่าง ทั้งตัวมารดาหลังคลอดเอง ครอบครัวและบุคลากรที่มสุขภาพจากการศึกษาของสุวรรณ ชนะภักย์⁸ ที่พบว่า ปัจจัยที่สามารถทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 สัปดาห์ในมารดาหลังคลอดบุตรคนแรกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ อายุ ความรู้ เจตคติ การรับรู้สมรรถนะในตนเอง การสนับสนุนจากสามีหรือญาติ และการสนับสนุนจากพยาบาล มารดาที่ได้รับการดูแลโดยใช้แนวคิดการรับรู้สมรรถนะแห่งตน สามารถเพิ่มความสามรถในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูง⁹ การรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นปัจจัยด้านบวกที่มี

อิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามารถทำนายระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่¹⁰ นอกจากนี้ความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็มีส่วนเกี่ยวข้องเช่นกัน ซึ่งมารดาที่มีเจตคติทางบวกต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีแนวโน้มที่จะตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และประสบผลสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากกว่ามารดาที่มีเจตคติทางลบ¹¹ จะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านมารดาที่มีความสำคัญกับพฤติกรรมกรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาว่าการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่า และเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรกอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรกให้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่า เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และพฤติกรรมกรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับพฤติกรรมกรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก

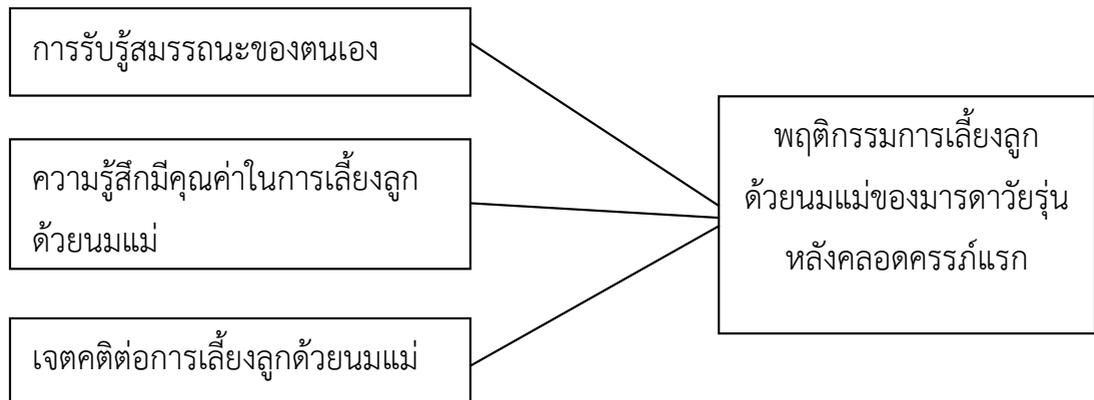
สมมติฐานการวิจัย

การรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับพฤติกรรม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ครรภ์แรก ซึ่งพบว่าแนวคิดการรับรู้สมรรถนะ ของตนเอง ของแบนดูรา¹² ที่กล่าวถึง การเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนเรานั้น ส่วนใหญ่ เกิดจากการสังเกตตัวแบบ ตัวแบบสามารถถ่ายทอด ได้ทั้งความคิด การแสดงออกได้พร้อมๆ กัน การรับรู้ สมรรถนะของตนเองจึงมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรม ของบุคคลและมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ดังการศึกษาที่พบว่า ผลของการส่งเสริม การรับรู้ความสามารถของตนเองทำให้มารดาที่มี บุตรคนแรกมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงขึ้น เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนที่จะแสดง พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ภายหลังจาก ทดลองกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการรับรู้ สมรรถนะแห่งตน และคะแนนพฤติกรรมส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ¹³ และการศึกษาของไวส และคณะ⁹ พบว่า มารดากลุ่มทดลองที่ได้รับการดูแล โดยใช้แนวคิดการรับรู้สมรรถนะแห่งตน สามารถ เพิ่มความสามารถในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และมี อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่ามารดากลุ่มควบคุม ที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ มารดากลุ่มควบคุมมีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนน้อยกว่าและมีความสัมพันธ์ กับการหยุดหรือเลิกเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 6 สัปดาห์หลังคลอด นอกจากนี้ความรู้สึกมีคุณค่า และเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นความรู้สึก ความเชื่อ ความพอใจ ความรู้สึกนึกคิดเฉพาะบุคคล ต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความคิด ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่มีต่อตนเองในการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ชีวิต

ที่เกิดจากการประเมินหรือเปรียบเทียบตนเองกับ สิ่งแวดล้อมรอบด้านของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด โดยได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น จะส่งผลต่อ พฤติกรรมของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ทำให้มี บุคลิกภาพและการแสดงออกโดยคำพูด และ การกระทำในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เห็นความสำคัญ ของตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง มีความเชื่อมั่น ในตนเอง เคารพในตนเองและผู้อื่น ซึ่งถ้ามี ความรู้สึกมีคุณค่าและมีเจตคติที่ดีจะนำไปสู่ การปฏิบัติหรือพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่ดี หากมีเจตคติที่ไม่ดี ย่อมเกิดการปฏิบัติหรือ มีพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในทางตรงข้าม¹⁴ ทั้งนี้จากการศึกษาเกี่ยวกับเจตคติ การรับรู้สมรรถนะ ในตนเอง การสนับสนุนจากสามีหรือญาติและ การสนับสนุนจากพยาบาล สามารถทำนาย การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 สัปดาห์ในมารดา หลังคลอดบุตรคนแรกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ⁸ การศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมพลังอำนาจ ช่วยทำให้มารดาวัยรุ่นหลังคลอดมีความรู้สึก มีคุณค่าเพิ่มขึ้นและมีทัศนคติที่ดีในการเลี้ยงดูลูก¹⁴ และการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างทัศนคติบวกต่อการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว และส่งเสริมการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ สามารถเพิ่มความตั้งใจในการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ได้¹⁵ จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าปัจจัยด้านมารดาที่มีความสำคัญกับพฤติกรรม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติ ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับพฤติกรรมการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก สามารถแสดงความสัมพันธ์ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ชนิดของการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ประชากร คือ มารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก ที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลเลิดสิน

กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก ที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลเลิดสิน จำนวน 80 คน เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) ดังนี้ มารดาหลังคลอดครรภ์แรกที่มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 19 ปี ทั้งที่คลอดปกติและคลอดโดยใช้สูติศาสตร์หัตถการ มารดาและทารกอยู่ด้วยกันในระยะหลังคลอด ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเต้านมและหัวนมที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ และยินยอมที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย สำหรับเกณฑ์การคัดกลุ่มตัวอย่างออก (Exclusion criteria) คือ มารดาหลังคลอดที่มีภาวะแทรกซ้อน เช่น มีการติดเชื้อเอชไอวี เต้านมอักเสบรุนแรง เป็นต้น และทารกแรกเกิดที่มีภาวะแทรกซ้อนที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ เช่น น้ำหนักน้อยอยู่ในตู้อบหายใจลำบากต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ เป็นต้น

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของธอร์นไคค์¹⁶ ดังนี้ $n = 10k + 50$ โดย $n =$ จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยต่อ 1 ตัวแปร $k =$ จำนวนตัวแปรอิสระ ในการวิจัยครั้งนี้จำนวนตัวแปรอิสระเท่ากับ 3 ได้แก่ การรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการแทนค่าในสูตรจะได้กลุ่มตัวอย่าง $n = (10 \times 3) + 50 = 80$ คณะผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก ที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลเลิดสิน จำนวน 80 ราย

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โครงการวิจัยผ่านการพิจารณาด้านจริยธรรมโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ เลขที่รับรอง E. 021/2560 ณ วันที่ 22 มีนาคม 2560 และได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน โรงพยาบาลเลิดสิน ณ วันที่ 15 สิงหาคม 2560 คณะผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลโดยชี้แจงรายละเอียดของวัตถุประสงค์การวิจัย แจ้งสิทธิการตอบหรือไม่ตอบแบบสอบถาม และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ผู้ยินดีตอบได้เช่นยินยอมในแบบฟอร์มการยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Consent form) ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ การศึกษา อาชีพ สถานที่ทำงาน รายได้ ของครอบครัว และระยะเวลาที่วางแผนจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว

ส่วนที่ 2 การรับรู้สมรรถนะของตนเอง คณะผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแบบประเมินการรับรู้สมรรถนะของตนเองที่สร้างโดย Sherer¹⁷ ประกอบด้วย ข้อคำถาม 17 ข้อ ลักษณะเป็นคำถามเชิงบวกและเชิงลบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ส่วนที่ 3 ความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คณะผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแบบสอบถามของนุจรุศ จันทบุรณ¹⁴ แบ่งความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการยอมรับบทบาทการเป็นมารดาหรือการทำหน้าที่เป็นมารดา ด้านการเห็นคุณค่าการเป็นมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้านความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ ลักษณะเป็นคำถามเชิงบวกและเชิงลบ ลักษณะของคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ส่วนที่ 4 เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้แบบสอบถามทัศนคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่ชื่อว่า Iowa Infant feeding Attitude Scale (IIFAS)¹⁸ จำนวน 17 ข้อ ลักษณะเป็นคำถามเชิงบวกและเชิงลบ ลักษณะของคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างไม่เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยค่อนข้างมากและเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ส่วนที่ 5 แบบประเมินพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อประเมินพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ขณะที่อยู่แผนกหลังคลอด จำนวน 15 ข้อ เป็นคำถามเชิงบวก ลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ คือ ไม่เคยปฏิบัติ ปฏิบัตินานๆ ครั้ง ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติส่วนใหญ่ และปฏิบัติประจำ

การแปลผลส่วนที่ 2-5 โดยคะแนนเฉลี่ยที่ได้เป็น 5 ระดับ¹⁹ ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึงระดับน้อยที่สุด คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึงระดับน้อย คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึงระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึงระดับมาก/ดี คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด/ดีมาก และการแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation coefficient)¹⁹ หรือค่า r ดังนี้

ค่า $r = 1.00$ หมายความว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์

ค่า $r > 0.70$ หมายความว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

ค่า r มีค่าระหว่าง 0.30 - 0.70 หมายความว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

ค่า $r < 0.30$ หมายความว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

ค่า $r = 0$ หมายความว่า ตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กัน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การหาค่าความตรง (Validity) คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นอาจารย์พยาบาลสาขาวิชาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่า CVI (Content validity index) ของแบบประเมินการรับรู้สมรรถนะของตนเอง แบบประเมินความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แบบวัดเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และแบบประเมินพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เท่ากันคือ .80

2. การหาความเที่ยง (Reliability) คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก แผนกหลังคลอดโรงพยาบาลกลาง จำนวน 30 คน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาหาความเที่ยงโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยง ดังนี้ แบบประเมินการรับรู้สมรรถนะของตนเองเท่ากับ .81 แบบประเมินความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เท่ากับ .85 แบบวัดเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เท่ากับ .78 และแบบประเมินพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เท่ากับ .89

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลเลิดสิน หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลและหัวหน้าแผนกสูติกรรมหลังคลอดเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนสิงหาคม-ธันวาคม 2560 จากมารดาวัยรุ่นหลังคลอดปกติทางช่องคลอดภายหลังคลอด 1-2 วัน และมารดาวัยรุ่นที่ผ่าตัดเด็กทางหน้าท้องภายใน 2-3 วันหลังผ่าตัด หลังจากมารดาวัยรุ่นหลังคลอดตอบแบบสอบถามแล้ว คณะผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ ได้แบบสอบถามสมบูรณ์ที่สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด 80 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ของข้อมูลส่วนบุคคล คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่า เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และพฤติกรรมของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2. วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient)

ผลการวิจัย

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ 19 ปี ร้อยละ 43.80 (35 คน) รองลงมาร้อยละ 38.80 (31 คน) อายุ 17-18 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นร้อยละ 41.30 (33 คน) เป็นแม่บ้านร้อยละ 26.30 (21 คน) รายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่ 5,001-15,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 60.00 (48 คน) วางแผนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวมากกว่า 6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 53.80 (43 คน) โดยมีการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่า เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.04, 4.12, 3.91 และ 3.78 ตามลำดับ อยู่ในระดับมาก/ดี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก (n=80)

	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ
การรับรู้สมรรถนะของตนเอง	4.04	.63	มาก
ความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	4.12	.49	มาก
เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	3.91	.47	ดี
พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	3.78	.73	ดี

พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก พบว่า ค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับดีมาก คือ ลูกดูนมแม่อย่างเดียวโดยไม่ให้น้ำ นมผสมหรืออาหารอื่นๆ ให้ลูกดูนมจากเต้านมอย่างสม่ำเสมอทุก 2-3 ชั่วโมง และนํานมเหลืองที่ออกในช่วงแรกได้ให้ลูกดูด คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.34, 4.27 และ 4.25 ตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 2.77 อยู่ในระดับปานกลาง คือ แม่หลังคลอดสวมใส่เสื้อยกทรงไว้ เพื่อบรรเทาอาการปวดและถ่วงเต้านม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก (n=80)

พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	Mean	S.D.	ระดับ
1. ลูกดูนมแม่ถูกวิธีโดยให้ลูกอมหัวนมจนเหงือกของลูกกดบริเวณลานนม	4.06	1.09	ดี
2. ให้ลูกดูนมจากเต้านมอย่างสม่ำเสมอ ทุก 2-3 ชั่วโมง	4.27	.98	ดีมาก
3. ให้ลูกดูนมจากเต้านมทั้ง 2 ข้าง ดูจนเกลี้ยงที่ละข้างในแต่ละมื้อ	3.66	1.22	ดี
4. ขณะให้นมอุ้มลูกในท่าที่สบาย ผ่อนคลาย ลูกตะแคงตัว และหันหน้าเข้าหาแม่ หน้าท้องแม่และลูกแนบชิดกัน	4.09	1.12	ดี
5. ลูกดูนมแม่อย่างเดียว โดยไม่ให้น้ำ นมผสมหรืออาหารอื่นๆ	4.34	1.03	ดีมาก
6. เมื่อเต้านมคัดตึง มีการประคบเต้านมด้วยน้ำอุ่นๆ แล้วบีบน้ำนมออกจนหายคัด	3.59	1.19	ดี
7. แม่หลังคลอดสวมใส่เสื้อยกทรงไว้ เพื่อบรรเทาอาการปวดและถ่วงเต้านม	2.77	1.24	ปานกลาง
8. ภายหลังจากที่ลูกดูนมอิ่ม จะเอาหัวนมออกจากปากลูกโดยสอดนิ้วมือเข้าไปในมุมปากลูก ระหว่างเหงือกบนและล่างแล้วค่อยถอนหัวนม	3.13	1.32	ปานกลาง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับพฤติกรรมการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก (n=80) (ต่อ)

พฤติกรรมการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่	Mean	S.D.	ระดับ
9. ดูแลไม่ให้ลูกหลับคาหัวนมนานๆ แม่ใช้นิ้วมือกระตุ้นได้คางลูก เพื่อกระตุ้นให้ดูดอย่างต่อเนื่อง	3.84	1.19	ดี
10. ทำอุ้มในการให้นม โดยใช้แขนโอบตัวลูกไว้ข้างลำตัวของแม่ และใช้หมอนรองแทนตัก หรืออุ้มลูกอยู่ในอ้อมแขนกระชับข้างลำตัว เพื่อให้ศีรษะพาดอยู่ตรงส่วนพับของแขนแม่พอดี	4.15	.99	ดี
11. ภายหลังกินนมเสร็จ จับเด็กเรอ โดยประคองลูกบนตัก ใช้มือลูบหลัง เพื่อไล่ลมที่เข้าอยู่ในกระเพาะอาหารขณะกินนม	3.97	1.07	ดี
12. ขณะกินนมปากลูกจะแนบสนิทกับเต้านม จะไม่มีเสียงดังขณะที่ลูกดูด	3.88	1.07	ดี
13. ถ้าหัวนมแม่แตกแนะนำให้ลูกดูดข้างที่ไม่แตกหรือเจ็บน้อยกว่า แต่ถ้ามีเลือดออกจะงดให้ลูกดูดนมข้างที่แตกชั่วคราว และบีบน้ำนมจากเต้าใส่ถ้วยหรือแก้วบ้วนให้แทน	3.34	1.33	ปานกลาง
14. แม่วัยรุ่นหลังคลอดไม่ถึงหัวนมออกจากปากลูกขณะที่ลูกกำลังดูดอยู่	3.33	1.37	ปานกลาง
15. นำนมเหลือทิ้งที่ออกในช่วงแรกได้ให้ลูกดูด	4.25	1.07	ดีมาก
รวม	3.78	.73	ดี

การรับรู้สมรรถนะของตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับพฤติกรรมการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .335$ และ $.306$) ตามลำดับ ส่วนเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรกดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สมรรถนะของตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับพฤติกรรมการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก (n=80)

พฤติกรรมการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่	
การรับรู้สมรรถนะของตนเอง	.335**
ความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	.306**
เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	.216

**p < .01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 3.78 อยู่ในระดับดี โดยค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่รายข้อที่อยู่ในระดับดีมาก คือ ลูกดูนมแม่อย่างเดียว โดยไม่ให้น้ำ นมผสมหรืออาหารอื่นๆ ให้ลูกดูนมจากเต้านมอย่างสม่ำเสมอทุก 2-3 ชั่วโมง และน่านมเหลืองที่ออกในช่วงแรกได้ให้ลูกดูด คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.34, 4.27 และ 4.25 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมารดาวัยรุ่นหลังคลอดส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมถึงการณรงค์ส่งเสริม สื่อโฆษณาที่เน้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตลอดจนการได้รับความรู้ขณะตั้งครรภ์ ที่มารับการฝากครรภ์² สอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญรุ่งนวลแจ่ม และคณะ²⁰ ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระยะเวลาในการเลี้ยงและพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมแม่ ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ของครัวเรือน ความถี่ในการได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติตัวขณะตั้งครรภ์ ความรู้ที่ได้รับถึงประโยชน์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรกที่คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 2.77 อยู่ในระดับปานกลาง คือ แม่หลังคลอดสวมใส่เสื้อยกทรงไว้เพื่อบรรเทาอาการปวดและถ่วงเต้านม ทั้งนี้เนื่องจากช่วงแรกหลังคลอดขณะที่อยู่แผนกหลังคลอด มารดาวัยรุ่นหลังคลอดทุกคนไม่ได้สวมเสื้อชั้นในจนกระทั่งกลับบ้าน

การรับรู้สมรรถนะของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .335$)

ทั้งนี้เพราะการรับรู้สมรรถนะของตนเองมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล และมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า ผลของการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองทำให้มารดาที่มีบุตรคนแรกมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงขึ้น เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนที่จะแสดงพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ภายหลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการรับรู้สมรรถนะแห่งตน และคะแนนพฤติกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)¹³ และการศึกษาของไวส และคณะ⁹ พบว่า มารดากลุ่มทดลองที่ได้รับการดูแลโดยใช้แนวคิดการรับรู้สมรรถนะแห่งตน สามารถเพิ่มความสามารถในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่ามารดากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ มารดากลุ่มควบคุมมีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนน้อยกว่าและมีความสัมพันธ์กับการหยุดหรือเลิกเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 6 สัปดาห์หลังคลอด การรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงเป็นปัจจัยด้านบวกที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามารถทำนายระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่¹⁰

ความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .306$) ทั้งนี้เพราะความรู้สึกมีคุณค่าเป็นความรู้สึก ความเชื่อ ความพอใจ ความรู้สึกนึกคิดเฉพาะบุคคลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความคิดของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่มีต่อตนเองในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ชีวิตที่เกิดจากการประเมินหรือเปรียบเทียบตนเอง

กับสิ่งแวดล้อมรอบด้านของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด โดยได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ทำให้มีบุคลิกภาพและการแสดงออกโดยคำพูด และการกระทำในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เห็นความสำคัญของตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง เคารพในตนเองและผู้อื่น¹⁴ ดึงการศึกษาที่พบว่าโปรแกรมการเสริมพลังอำนาจช่วยให้มารดาวัยรุ่นหลังคลอดมีความรู้สึกมีคุณค่าเพิ่มขึ้น และมีทัศนคติที่ดีในการเลี้ยงดูลูก ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ดีด้วย¹⁴ สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่าความรู้สึกมีคุณค่ามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่าเจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก ถึงแม้เจตคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะอยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ไม่มีความพร้อมในวุฒิภาวะ ขาดความพร้อมในการเป็นมารดา ขาดความมั่นใจในตนเองที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากครอบครัวหรือบุคลากรที่มีสุขภาพในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่⁷ ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว หรือบุคลากรที่มีสุขภาพ จึงอาจมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นมากกว่าเจตคติของตัวมารดาวัยรุ่นเอง เจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ความรู้และความเชื่อของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด แบบอย่างการสนับสนุนและเจตคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของครอบครัว ซึ่งมีทั้งด้านตัวมารดาวัยรุ่นหลังคลอดเอง คนใน

สังคม เพื่อนร่วมงานและครอบครัวทั้งด้านบวกและด้านลบ²¹ รวมถึงการได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากบุคลากรที่มีสุขภาพ ครอบครัวและสังคม สื่อต่างๆ และความรู้ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดเอง ซึ่งก่อให้เกิดเจตคติทั้งทางบวกและทางลบ จึงทำให้ผลการวิจัยในครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ที่พบว่าเจตคติมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน²²

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การรับรู้สมรรถนะของตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก ดังนั้นการจัดกิจกรรมสำหรับมารดาวัยรุ่นในระยะฝากครรภ์ ระยะคลอด และระยะหลังคลอด ควรมีการประเมินการรับรู้สมรรถนะของตนเอง และเน้นกิจกรรมที่สนับสนุนให้มารดาวัยรุ่นรับรู้สมรรถนะของตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาในลักษณะ Mixed method research ที่ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหรือการวิจัยกึ่งทดลองที่มีการออกแบบสำหรับมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรกในการส่งเสริม การรับรู้สมรรถนะของตนเองและความรู้สึกมีคุณค่าในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อเพิ่มพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้มีประสิทธิภาพและประสพผลสำเร็จ

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอธิการบดีวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ที่ได้กรุณาส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยครั้งนี้

REFERENCES

1. World Health Organization. Exclusive breastfeeding for six months best for babies everywhere, [online].2011. [cited 2011]. Available from : <http://www.who.int>breastfeeding 20110115>
2. Plewma, P., Lertsakornsiri, M. & Robkob, R. The evaluation of promoting breastfeeding policy to implement. *Journal of Safety and Health*, 2016; 9(34): 30-38. (in Thai)
3. International Health Policy Program. How do I get my mother to breastfeeding for 6 months [online]. 2017. [cited 2017] Available from <https://koha.library.tu.ac.th> (in Thai)
4. Sopontammarak, A. The power to create a sustainable breast milk society [online] 2017. [cited 2017] Available from <http://www.thaihealth.or.th/Content/38063> (in Thai)
5. Laisirunagrai, Y., Wiriyasirivaj, B., Phaloprakarn, B. & Manusirivithaya, S. Prevalance of exclusive breastfeeding at 3, 4 and 6 months in Bangkok Metropolitan Administration Medical College and Vajira Hospital. *Journal of Medical Associated Thailand*, 2008; (91):962-967.
6. Chainook, L. Factors influencing breastfeeding behaviors of postpartum adolescent mothers in Maharat Nakhonratchasima Hospital. Research report from faculty of Nursing, Suranaree University of Technology, 2015. (in Thai)
7. Ratisunthorn, J., Thaithae, S. & Bowanthammajak, U. Effects of empowerment program on breast feeding behavior and duration of exclusive breastfeeding among adolescent mothers. *Kuakarun Journal of Nursing*, 2014; 21(2): 139-154.(in Thai)
8. Chanapai, S., Sinsuksai, N., Thananowan, N. & Phahuwatanakorn, W. Knowledge, attitude, self-efficacy, spousal and nurse support predicting 6-weeks exclusive breast feeding. *Journal of Nursing Science*, 2014; 32(1): 51-60.(in Thai)
9. Weiss, J,N., Rupp, A., Cragg, B., Bassett, V. & Woodend AK. Randomized controlled trial to determine effects of prenatal breastfeeding workshop on maternal breastfeeding self-efficacy and breastfeeding duration. *Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing*, 2006; 35(5): 616-624.
10. Meedya, S., Fahy, K. & Kable, A. Factor that positive influence breastfeeding duration to 6 months: A literature review. *Woman and Birth*,2010; (141): 1-11.
11. Lawrence, R,A. & Lawrence, R,M. *Breastfeeding 7thed*. Maryland: Saunders, 2011.
12. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review* 1977; 84:191-215.

13. Butchan, P., Chamusri, S. & Singhala, K. Effects of breast feeding promoting program on family members self-efficacy and breastfeeding promotion behavior in community. *Journal of Nursing and Health Care*, 2016; 34(4): 98-105. (in Thai)
14. Chanthaboon, N. The effects of empowerment program integrating spouse support on maternal self-esteem and child-rearing attitude among teenage mothers. A thesis for the Master Degree of Nursing Science, Prince of Songkla University, 2010. (in Thai)
15. Vongsubtawee, J. Factors affecting exclusive breastfeeding practice in families having 6 months old children, Chachoengsao Province. A thesis for the Master Degree of Nursing (Family Nursing Practitioner), Burapha University, 2010. (in Thai)
16. Thorndike, R.M. *Correlation Procedures for Research*. New York: Gardner Press, 1978.
17. Sherer, M., Maddux, J.E., Mercandante, B., Prentice-dunn, S., Jacobs, B., Rogers, R.W., et al. The self-efficacy scale: Construction and validity. *Psychological Reports*, 1982; (51): 663-671.
18. Puapornpong P. Breastfeeding Assessment. *Journal of Medicine and Health Sciences* 2014; 21(1): 4-15. (in Thai)
19. Srisatinarangul B. *The methodology in nursing research*. 5th ed Bangkok: U and I intermedia, 2010. (in Thai)
20. Nuanjam, P., Pumrittiko, I.P., Muttavangkul, C., Koulrot, W., Junjaroun, K. & Hongkailert, N. Factors affected to behavior and during time for breastfeeding of Pasi Charoen persons. Research report, 2014. (in Thai)
21. Lundberg, P.C. & Ngoc Thu, T.T. Breastfeeding attitudes and practices among Vietnamese mothers in Ho Chi Minh City. *Midwifery*, 2012; (28): 252-57.
22. Uerpairojkit S. Breaking the Barriers: Breastfeeding at the beginning. In Sawadiworn, S. (Ed.), *The 6th National Breast feeding Conference: "Sustaining Breast feeding Together"*, 8-10 November, 2017:50-58. (in Thai)